

О. П. Кравченко

Інститут педагогічної освіти
і освіти дорослих НАПН України

САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНО-ЕТИЧНИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ КОЛЕДЖІВ В УМОВАХ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

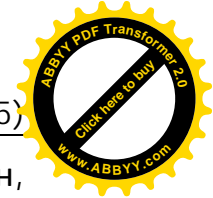
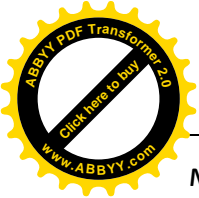
У статті акцентується увага на особливостях самореалізації набутих професійно-етичних якостей студентів медичних коледжів у навчальній, науково-дослідницькій та виховній діяльності. Доводиться важливість формування студентів як професійних мовних особистостей у навчальному процесі та під час виховних заходів професійного характеру для формування складників самореалізації.

Ключові слова: медична сестра, студент медичного коледжу, самореалізація, професійно-етичні якості, мовна особистість, педагог-наставник.

Постановка проблеми. Важливою особливістю сучасного етапу є зростання дослідницького інтересу до проблеми самореалізації особистості, тобто усвідомлення людиною власних потенційних можливостей, прагнення розвивати свій внутрішній потенціал, формувати власну індивідуальність. Важливе це питання і для майбутніх медичних сестер. Означена професія ставить перед особистістю вимоги, які, з одного боку, зумовлені об'єктивною складністю фаху (повсякденним переживанням психотравмувальних чинників, підвищенням емоційним напруженням), а з іншого – соціально-економічними проблемами (низькою мотивацією, заробітною платою), які існують у цій сфері.

Значною мірою самореалізація професійно-етичних якостей майбутніх медичних сестер (милосердя, співчуття, співпереживання, доброчесності, терпимості, глибоким розумінням загальнолюдських моральних цінностей і громадського обов'язку) залежить від ефективності здійснення навчально-виховного процесу в медичному коледжі. Ідеться про залучення студентів до створення інтерактивних, проектних технологій, до діяльності гуртків, секцій, що взаємодіють із соціальними інститутами (сім'ями, медичними установами тощо). Системно організований навчально-виховний процес стимулює позитивну мотивацію щодо оволодіння професійними знаннями, уміннями і навичками, сприяє вихованню особистості, яка здатна до самовдосконалення і самореалізації у майбутній медичній професії. Тому очевидною є потреба вдосконалення системи підготовки медичного персоналу з позицій суб'єктно-діяльнісного, аксіологічного, акмеологічного підходів.

Аналіз актуальних досліджень. Опрацювання наукових джерел дає підстави засвідчити, що питання професіоналізму, професійної

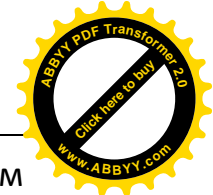
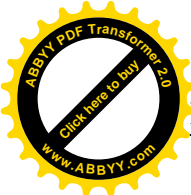

майстерності, професійної самореалізації досліджують Н. Гузій, І. Зязюн, Л. Рибалко, А. Дубасенюк та ін. Особливості формування професійної спрямованості, професійних цінностей студентів вищих медичних навчальних закладів студіюють І. Кузнецова, К. Куренкова, М. Шегедин, О. Неловкіна-Берналь, І. Єрмакова, І. Кузнецова. Доцільними в контексті нашої статті є праці учених-медиків про специфічні особливості етики та деонтології (Є. Вагнер, О. Громов, П. Назар, В. Петровський, Л. Пиріг, І. Шамов). Однак, незважаючи на очевидну актуальність проблеми як із соціального, так і з наукового погляду, дослідження самореалізації професійно-етичних якостей майбутніх медичних сестер у медичному коледжі здійснюються недостатньою мірою.

Мета статті – з'ясувати огляд літературних джерел щодо сутності й ознак понять «професійна самореалізація медичної сестри», «професійно-етичні якості медичної сестри», розглянути особливості організації навчальної і виховної діяльності в контексті формування самореалізації професійно-етичних якостей студентів медичних коледжів.

Виклад основного матеріалу. Проведений аналіз наукових джерел [2; 4; 7] засвідчує, що сутність самореалізації особистості дослідники розглядають, зокрема, з позицій суб'єктно-діяльнісного, аксіологічного, акмеологічного підходів. Застосування суб'єктно-діяльнісного підходу дозволяє підійти до самореалізації особистості як до діяльності і самодіяльності суб'єкта, що прагне до позитивних самозмін. Аксіологічний підхід передбачає визнання найвищою цінністю людини прагнення розвивати внутрішній потенціал самості, акмеологічний – досягнення особистістю вершин акме, найвищого ступеня самореалізації, що характеризується професіоналізмом, майстерністю, готовністю до максимального розкриття і реалізації творчого потенціалу в діяльності.

Узагальнення дослідницької думки і даних дослідно-експериментальної роботи, що здійснюється в медичних коледжах м. Черкаси, Суми, Глухова, Тернополя, дозволяє запропонувати робоче визначення поняття «професійна самореалізація медичної сестри». Це цілеспрямована, спеціально організована діяльність і самодіяльність, механізмами якої є перероблення та набуття власного досвіду професійної діяльності, постійне самозростання і самовдосконалення власного професійного потенціалу в різних видах фахової діяльності в системі «медична сестра – пацієнт», «медична сестра – лікар», «медична сестра – медична сестра», «медична сестра – родичі пацієнта».

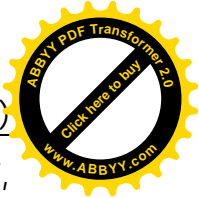
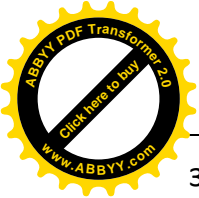

До професійно-етичних якостей медичної сестри з урахуванням наукових джерел [3, с. 30] і практичного досвіду відносимо сукупність певних моральних норм, оцінок, моральних відносин: співпереживання, співчуття, моральні уявлення про любов до людей, необхідність терпимості, прагнення вчиняти адекватно до своїх професійних знань і особистих почуттів. Сформувати і самореалізувати професійно-етичні якості допоможе застосування особистісно-орієнтованого, культурологічного, компетентнісного, діяльнісного підходів до організації навчального процесу.

Самореалізації професійно-етичних якостей особистості студентів медичних коледжів, як показує практика, сприяють гуманітарні предмети. Зокрема, практичні заняття з курсів «Українська мова та іноземна мова за професійним спрямуванням», які ми проводимо в Черкаському медичному коледжі, важливо вибудувати в контексті формування ціннісних установок, культури поведінки і спілкування, розширення культурного кругозору й діалогу культур. Самореалізація знаходить вияв у розвитку студентів як мовних особистостей, рівні якої окреслені в теоретико-гносологічній моделі Ю. Караулова [1].

Вербально-семантичний рівень (внутрішній лексикон особистості), представлений у мовній свідомості у вигляді лексико-семантичних груп, граматичних засобів, словосполучень і речень; рівень володіння повсякденною мовою на основі знань мовної системи. У психологічному плані студент повинен виявлятися насамперед як емпатійна особистість, уміти здійснювати рефлексивну діяльність. Лінгво-когнітивний рівень представлений тезаурусом особистості. Його одиницями виступають поняття, слова-символи, образи, уривки фраз, які виформовуються в кожній мовній індивідуальності в більш або менш упорядковану й систематизовану мовну картину світу. Тут допоможе викладач. Саме через слово, мову спілкування, сформованість ціннісних установок учителя відбувається формування ціннісних установок учня. Мотиваційно-прагматичний рівень, або рівень діялісно-комунікативних потреб визначається лексиконом особистості, пізнавальною діяльністю, інтелектуальною сферою, інтересами, мотивами особистості. Саме прагматикон зумовлює встановлення відповідних умов реального спілкування, моделювання в межах мовленнєвих потреб суб'єктів спілкування ситуацій спільної пізнавальної діяльності.

Особливої актуальності набуває в цьому курсі введення змістового модуля «Мистецтво спілкування в медсестринстві», який забезпечуємо широким упровадженням активних методів навчання, технологій рефлексивної діяльності. Намагаємося інтегрувати у використаних методах

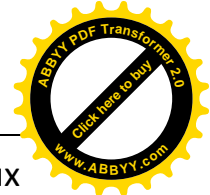
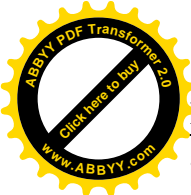
знання студентів з філософії, медицини, біології, фізіології, психології, деонтології, культурології, педагогіки про такі риси особистості медичної сестри, як комунікабельність, гуманність, доброзичливість, повага до пацієнтів, ввічливість, творчість, принципова чесність, порядність, вірність обов'язку, тактовність, організованість.

Кожен студент готує психологічне дослідження – опис фізичного і психічного стану здоров'я пацієнта похилого віку або дитини, пропонує план психосоціальної активності хворого, ситуативні діалоги, учасниками яких виступають «пацієнт-медсестра», «лікар-медсестра», «медична сестра-родичі пацієнта».

Ділові ігри, проектні роботи проводимо з метою розвинути складники культури мовлення, словесного спілкування майбутньої медичної сестри, яке має бути наповнене позитивною енергетикою, експресивністю, асоціативністю, виразністю, чистотою, логікою викладу інформації, інтонаційним багатством. О. Семенов зазначає, що приємне враження на слухачів справляє інтонація, змістовна, образна, виразна і зрозуміла мелодика, різноманітність тональних рисунків, чистота і ясність тембру, гнучкість, рухомість, адаптивність, емоційна насиченість фрази і сугестивність (здатність голосу навіювати емоції і впливати на поведінку адресата) [5, с. 98]. Чітка вимова слів указує на внутрішню дисципліну, натомість нечітка й «розпливчата» – свідчить про невпевненість. Занадто голосне і квапливе мовлення створює враження нав'язування певної позиції, а занадто тихе і повільне мовлення може заважати краще сприймати зміст сказаного.

Як показують результати виробничої практики в поліклініках та лікарнях, володіння студентами мистецтвом словесного спілкування суттєво впливає на психологічні параметри професійної діяльності, морального клімату в цих установах, на формування когнітивної, емоційної і вольової сумісності.

Зважаючи на важливість у професії медичної сестри словесних дій (їх фахівці характеризують як єдиний психофізичний процес, що визначається метою [6]), залучаємо студентів до занять-тренінгів. Передбачаємо роботу з текстами профільного спрямування: їх читання в дійових особах, намагання передати емоційне співпереживання змісту текстів, визначення ключових фраз, прагнення підтримати зворотній зв'язок зі слухачами. Формуванню готовності добре і своєчасно виконувати свої функціональні зобов'язання перед хворою людиною, яка потребує допомоги, сприяють тренінгові вправи, які спрямовуємо на формування умінь розкрити підтекст

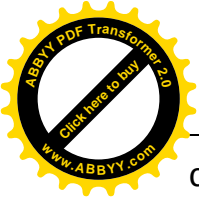
інформації. Це здійснюємо з допомогою використання мовленнєвих засобів інтонації, мелодики голосу, темпоритму, пауз. Важливим є і формування умінь управляти мімікою і жестикуляцією. Самореалізація особистості відбувається з урахуванням індивідуальних здібностей, набутих лінгвістичних і фахових (спеціальних) знань, мовленнєвих умінь і навичок, розвиток яких стає для студента внутрішньою потребою.

Розпочату роботу системно продовжуємо під час виховних заходів, які спрямовуємо на розвиток загальнокультурних і професійно-етичних якостей учасників дослідно-експериментальної роботи. Схвальні відгуки отримують заходи «Пізнай себе перш, ніж захочеш пізнати дітей (Я. Корчак)», «Серце віддаю дітям (В. Сухомлинський)», «Ліки, що слова» (О. Захаренко), участь у яких допомагає сформувати потребу спілкуватися з куратором групи, товаришами, виробляти вміння висловлювати критичні судження щодо моральності вчинків.

Важлива в цьому процесі роль педагога-наставника, його співпраця зі студентами, зацікавленість майбутнім фахом медичної сестри. Водночас і в навчальному процесі, і під час підготовки та проведення виховних заходів зростає вага навчальної групи, адже студент постійно взаємодіє з однокурсниками, значною мірою перебуває під впливом колективу. Отже, проектуючи виховні заходи, враховуємо такі характеристики групи, як згуртованість колективу, загальний настрій, уподобання, успішність.

Успіх навчальних і виховних занять та, як наслідок, готовність до продуктивної взаємодії в майбутній професії, до виконання професійних функцій забезпечується сформованим духовно-ціннісним особистісним внутрішнім простором студентів. У такому просторі, вважаємо, мають знайти відображення такі складники, як самопізнання (рефлексія, самосприйняття, самоідентифікація, самовизначення, самообмеження), самоактуалізація (саморозкриття, розгортання сутнісних сил людини, самопрогнозування); самовдосконалення, саморозвиток, самовираження, самоствердження. Для більш ефективного формування духовно-ціннісного особистісного внутрішнього простору студентів діяльність кафедр, зокрема і гуманітаного профілю спрямовувалася на розроблення сучасних засобів навчання, у тому числі технічних (аудіо-, відеоресурси, мультимедійні програми).

Висновки. Отже, зростання дослідницького інтересу до проблеми самореалізації особистості майбутніх медичних сестер пояснюється сучасними запитами на якість медичних послуг. Узагальнення дослідницьких джерел і практичного досвіду дало можливість запропонувати робоче визначення поняття «професійна самореалізація медичної сестри» як цілеспрямовану, спеціально організовану діяльність і

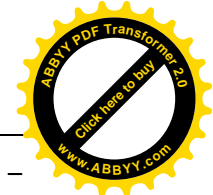
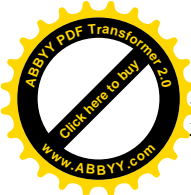
самодіяльність, механізмами якої є перероблення та набуття власного досвіду професійної діяльності, постійне самозростання і самовдосконалення власного професійного потенціалу в різних видах фахової діяльності. Серед професійно-етичних якостей, які важливо формувати і реалізовувати під час навчання і виховної діяльності, доцільно виділити співпереживання, співчуття, моральні уявлення про любов до людей, необхідність терпимості, прагнення вчиняти адекватно до своїх професійних знань і особистих почуттів. Навчальні заняття і виховні заходи з доцільним застосуванням інтерактивних ігор, проектів та з урахуванням особистісно-орієнтованого, культурологічного, компетентнісного, діяльнісного підходів до організації навчально-виховного процесу та вагомій підтримці педагога-наставника, студентів групи, створеного середовища в медколеджі сприяють самореалізації набутих професійно-етичних якостей медичної сестри. Самореалізація знаходить вияв у розвитку студентів як мовних особистостей.

Як свідчить аналіз результатів проведеної дослідно-експериментальної роботи, зміни відбуваються не лише в знаннєвій сфері студентів, а й в мотиваційно-ціннісній. Студенти самостверджувалися, підвищуючи статус у групі. Досягнення успіху вони пов'язують з такими якостями, як упевненість, сміливість у відстоюванні власної думки, пізнання власного професійного потенціалу, мотивація до досягнень і успіхів. Важливим є й те, що майбутні медичні сестри почали усвідомлювати, як можна реалізовувати професійно-етичні якості і до якого результату це приведе. Ідеться про набуття професіоналізму, професійної майстерності.

Більш детальний аналіз дослідно-експериментальної роботи та особливостей мотиваційно-ціннісних змін у внутрішній сфері студентів подамо в наступних роботах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность / Караулов Ю. Н. – Изд. 2-е, стереотип. – М. : Едиториал УРСС, 2002. – 264 с.
2. Карпова Е. А. Акмеологические основы самореализации личности в основных сферах жизнедеятельности человека / Е. А. Карпова // Материалы Всероссийской юбилейной научной конференции, посвященной 120-летию со дня рождения С. Л. Рубинштейна, 15–16 октября 2009 г. // Режим доступа: http://www.ipras.ru/cntnt/rus/top_menu_rus/trudy_inst1/psihologiy3/tom_3.html?forprint=1 – Загол. з екрану. – Мова рос.
3. Назар П. С. Основы медицинской этики / П. С. Назар, Ю. Г. Віленський, О. А. Грандо. – К. : Здоров'я, 2002. – 344 с.
4. Рибалко Л. С. Акмеологічні засади професійно-педагогічної самореалізації майбутнього вчителя: автореф. дис. ... докт. пед. наук: спец. 13.00.04 / Л. С. Рибалко // Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. – Х, 2008. – 45 с.

5. Семенов О. Лекція у вищій школі / О. Семенов // Вересень. –2011, Т. 2. – С. 95–101.
6. Щербан Т. Д. Психологія навчального спілкування : [монографія]. – К. : Міленіум, 2004. – 345 с.
7. Щетинина А. М. Самореализация личности студента в процессе изучения иностранного языка / А. М. Щетинина // Вестник Поморского университета. Серия «Физиологические и психолого-педагогические науки». 5/2006. – Архангельск: Изд-во ГОУ ВПО «Поморский государственный университет им. М. В. Ломоносова», 2006.– С. 150–151.

РЕЗЮМЕ

О. П. Кравченко. Самореализация профессионально-этических качеств студентов медицинских колледжей в условиях учебно-воспитательного процесса.

В статье акцентируется внимание на особенностях самореализации приобретенных профессионально-этических качеств студентов медицинских колледжей в учебной, воспитательной деятельности. Доказывается важность формирования студентов как профессиональных языковых личностей в учебном процессе и во время воспитательных мероприятий профессионального характера для выявления составных самореализации.

Ключові слова: медицинская сестра, студент медицинского колледжа, самореализация, профессионально-этические качества, языковая личность, педагог-наставник.

SUMMARY

O. Kravchenko. A self-realization of professional ethical features of medical college's students.

The article is focused on the features of teacher professional fulfillment in scientific research. The aspects of culture work with scientific text are presented. It is proved the importance of text, genre, stylistic, terminological, lexicographical, bibliographical competencies of researcher. Also it is mentioned the importance of author's scientific product individual style in building the culture of professional development.

Key words: professional self-realization, professional self-development, scientific text, the teacher-researcher, text, genre, stylistic terminological, lexicographical, bibliographical competence.

УДК 37.01+811.161.2

Л. В. Кушнірова

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО МОВНОГО КУРСУ

У статті розглянуто компетентнісний підхід до шкільного мовного курсу, до навчання, показано його витоки в методичних працях В. І. Масальського, розкрито важливість даного підходу, за якого забезпечується результат навчання, а не нарощування обсягу змісту, відбувається розвиток здібностей і вмінь учнів. Автор торкається питання термінології, підкреслює актуальність проблеми компетентнісного навчання української мови.

Ключові слова: компетентнісний підхід до шкільного мовного курсу, до навчання української мови, компетенція, компетентність, комунікативна компетенція, комунікативна компетентність.